

EKONOMI SEBAGAI SATU FAKTOR UNTUK PERPADUAN ETNIK: PENGALAMAN MALAYSIA SELEPAS MERDEKA

H. Osman Rani

Tujuan kertas ini ialah untuk meninjau sejauh mana Dasar Ekonomi Baru (DEB) dapat menyelesaikan masalah perkauman dan perpaduan negara di Malaysia. Berasaskan kepada perbandingan keadaan sebelum dan selepas pelancaran DEB, rumusan yang dikesankan ialah pembangunan negara telah menuju ke arah matlamat yang ditentukan oleh DEB. Namun demikian, masalah perhubungan kaum telah menjadi semakin meruncing. Selepas menimbangkan beberapa corak kritikan yang pernah ditujukan kepada DEB, rumusan tambahan ialah faktor ekonomi dapat mengelakkan konflik perkauman daripada menjadi lebih teruk dalam keadaan tertentu tetapi ianya kurang berkesan menyelesaikan konflik dan menggalakkan integrasi, terutamanya dalam suasana politik yang penuh dengan perkauman.

The objective of this paper is to assess the extent to which the New Economic Policy (NEP) has been able to overcome ethnic problems and promote national integration in Malaysia. Based on a comparison of the situation before and after implementation of the NEP, it can be ascertained that national development is moving in the directions outlined within the NEP. Nevertheless, ethnic tensions and conflict are becoming more rather than less serious. After considering various criticisms which have been raised against the NEP, it is clear that economic factors can prevent further aggravation of inter-ethnic tension only under certain circumstances but economic factors alone are not effective in overcoming conflict or promoting integration especially in a political atmosphere which is highly charged with racial and emotive issues.

Pengenalan

Pada tahun kemerdekaan 1957, Malaysia (atau Malaya, pada ketika itu) mempunyai penduduk seramai 6.26 juta. Di antaranya, 50% adalah dari kaum Melayu, 38% kaum Cina, dan bakinya kaum India dan lain-lain. Kini, 30 tahun kemudian, peratusan kaum Melayu di Semenanjung Malaysia meningkat ke 56%, sebaliknya kaum Cina menurun ke 33% dan India serta lain-lain juga menurun ke 11%. Keadaan masyarakat majmuk di Malaysia mempunyai latar belakang sejarah yang agak singkat. Memadai dinyatakan di sini bahawa pembentukan ekonomi dual (sektor perdagangan berorientasi eksport dan sektor pertanian secukup hidup) di bawah pemerintahan penjajah British selama kira-kira seabad telah mewujudkan masyarakat berbilang kaum yang berbeza-beza dari segi geografi, pekerjaan, budaya, agama dan bahasa.² Kalau kolonialisme telah menyediakan pentas bagi pergeseran kaum di negara ini, di tengah-tengah pentas tersebut terdapat "perjanjian bersejarah" yang dibuat oleh Parti Perikatan yang memerintah. Perjanjian ini termaktub dalam Perlembagaan Merdeka 1957 di bawah Perkara 153.

Perlembagaan ini mengekalkan "hak keistimewaan"³ orang-orang Melayu dengan tujuan untuk memperbaiki kedudukan ekonomi mereka. Sebaliknya,

kaum bukan Melayu telah diberi "hak politik" untuk menjadi warganegara atas dasar *jus soli*, walaupun pemberian ini telah membawa keluh kesah di antara sebilangan kaum Melayu.⁴ Perjanjian ini telah digambarkan sebagai sikap tolak ansur antara kaum yang ditaja oleh Parti Perikatan dan dengan itu juga menjadikannya sebagai pegangan dalam menyusun strategi pembangunan, lebih-lebih lagi dalam pelaksanaan Dasar Ekonomi Baru (DEB) sejak 1971.

Ini bukan bererti bahawa peranan integrasi negara tidak dianggap penting sebelum pelancaran DEB. Adalah disedari bahawa masalah perhubungan kaum di Malaysia telah wujud sebelum Malaysia mencapai kemerdekaannya lagi (Silcock, 1963). Tetapi pemimpin-pemimpin politik pada masa itu mengambil sikap seolah-olah semangat kemerdekaan dan "perjanjian bersejarah" itu sahaja sudah cukup kuat untuk menjamin adanya sikap percaya mempercayai antara satu sama lain, bertoleransi dan bertolak ansur. Dengan perkataan lain, pemindahan kuasa selepas merdeka pada umumnya mungkin telah dianggap sebagai tanda tamatnya perselisihan antara kaum dan sebagai kunci kepada pembangunan masa depan (Rudner, 1985). Kalau tidak, mungkin juga masalah perhubungan kaum tidak dianggap kritikal hingga boleh mengancam kedudukan golongan pemerintah. Kerana itu ia tidak memerlukan penyelesaian segera selagi tampuk politik negara pada masa itu, Melayu dan bukan Melayu, yakin bahawa perpaduan kaum akan tercapai melalui pembangunan ekonomi (Rudner, 1975).

Hanya apabila meletusnya rusuhan kaum pada 13 Mei 1969, baharulah disedari bahawa masalah integrasi nasional dan perpaduan kaum adalah lebih serius daripada yang dijangkakan. Untuk mengatasi masalah inilah Dasar Ekonomi Baru (DEB) diwujudkan. Pada asasnya, DEB adalah penerusan dari dasar ekonomi pada masa lepas; cuma "hak keistimewaan" orang-orang Melayu dikuatkuasakan dengan lebih tegas atau lantang melalui campurtangan kerajaan secara langsung dalam pengurusan ekonomi negara. Semangatnya juga tetap sama, iaitu masalah perhubungan kaum akan dapat diatasi melalui pembangunan ekonomi; cuma agihan pendapatan dan kekayaan negara antara kaum diakui tidak lagi dapat diselesaikan melalui kuasa pasaran semata-mata.

Tujuan kertas ini ialah untuk meninjau dan menilai sejauh mana Dasar Ekonomi Baru (DEB) dapat menyelesaikan masalah perkauman dan perpaduan negara di Malaysia. Dalam hubungan ini, kita perlu membincang dan membandingkan keadaan sebelum pelancaran DEB dan selepas bermulanya DEB. Kita akan menunjukkan bahawa pembangunan negara telah menuju ke arah matlamat yang ditentukan oleh DEB. Tetapi mengapa masalah perhubungan kaum tidak dapat diselesaikan, malah semakin meruncing? Kertas ini cuba meneroka sejauh mana faktor ekonomi berperanan untuk memupuk perpaduan antara etnik di Malaysia.

1957-1970: "Hak Keistimewaan" Melayu dan Sistem Perusahaan Bebas

Pada waktu Malaysia mencapai kemerdekaannya, ia telah pun bercirikan latar ekonomi dengan kaum Cina memainkan peranan aktif dalam perniagaan dan industri walaupun sebahagian besar perusahaannya kecil-kecil atau sederhana sahaja, sedangkan kebanyakan perusahaan besar

dimiliki oleh orang asing. Kaum elit Melayu pula tertumpu dalam aktiviti politik dan pentadbiran. Golongan aristokrat dan birokrat Melayu tidak begitu berminat dengan kegiatan ekonomi. Tetapi ini tidak pula berarti bahawa orang-orang Melayu tidak sedar dan khuatir dengan kedudukan ekonomi mereka yang tertinggal di belakang.⁵ Bahkan ketaksetaraan ekonomi antara kaum telah lama wujud sebelum merdeka lagi (Soltow, 1982, 1983). Namun begitu masalah konflik antara kaum tidak menonjol hingga beberapa tahun selepas merdeka.

Ada beberapa sebab mengapa keadaan ini boleh berlaku. Pertama, "generasi sebelum merdeka", terutamanya dari ketua-ketua politik berbagai kaum, masih mempunyai ingatan yang kuat mengenai "perjanjian bersejarah" yang telah dipersetujui. Maka ikatan kesefahaman dan kepercayaan antara ketua-ketua kaum masih kuat untuk membendung kegelisahan perkauman. Kedua, ketegangan (kalaupun ada) antara kaum akan mudah terbenam sekiranya terdapat perbezaan besar antara kekuatan sesuatu kaum, yakni apabila kuasa satu kaum itu terlalu dominan dan kaum lain masih lemah. Maka kekuatan dan dominannya Melayu dalam politik dan bukan Melayu dalam ekonomi lebih berjaya mewujudkan keseimbangan sosial di negara ini.

Ketiga, apa yang dipanggil "hak keistimewaan" orang-orang Melayu yang diharap akan memberi dorongan bagi penglibatan kaum ini dalam perniagaan dan industri, sebenarnya tidak menampakkan keberkesanannya di bawah sistem perusahaan bebas yang diwarisi sejak sebelum merdeka lagi (Pillay, 1974). Pelaksanaan "hak keistimewaan" ini pula telah dihalangi oleh kelemahan-kelemahan pentadbiran dan ekonomi orang-orang Melayu sendiri (Lim Mah Hui, 1985). Misalnya, tanah simpanan orang-orang Melayu bukan sahaja terlalu kecil, tetapi telah mengasingkan kaum ini ke kawasan-kawasan mundur dengan kegiatan-kegiatan tradisional yang kurang produktif. Biasiswa-biasiswa yang diberi kepada murid-murid Melayu juga tidak cukup untuk membolehkan ramai orang Melayu menikmati pendidikan tinggi. Sebahagian besar faedah pendidikan moden telah dinikmati oleh kaum bukan Melayu.⁶ Perkembangan pegawai-pegawai kerajaan dari kaum Melayu hanya memerangkapkan orang-orang Melayu yang berpotensi di bidang pentadbiran dan membuka peluang yang lebih besar kepada kaum bukan Melayu memonopoli bidang perniagaan dan industri. Lesen-lesen yang diberi kepada orang-orang Melayu tidak memberi pengertian apa-apa kerana sektor perniagaan dan perindustrian tetap di tangan warganegara asing dan kaum bukan Melayu. Boleh dikatakan, "hak keistimewaan" orang-orang Melayu tidak mempunyai nilai yang bermakna kepada sebahagian besar orang-orang Melayu di luar bandar kerana mereka terus tertinggal dalam kemiskinan. Dengan keadaan-keadaan yang demikian, tidak ada sebab mengapa orang-orang bukan Melayu harus berasa terancam oleh "hak keistimewaan" ini pada masa itu.

Keempat, kerajaan Perikatan mempunyai keyakinan yang kuat bahawa dengan terlepasnya kebelengguan penjajah, ekonomi negara ini akan berkembang pesat dan dengan itu akan dapat memenuhi dua kriteria serentak: (1) keseimbangan antara aspirasi kaum Melayu (yang mahukan kemajuan supaya mencapai pariti dengan kaum-kaum lain) dengan keinginan kaum lain supaya cita-cita mereka untuk mengecapi kemewahan negara tidak

tersekat; dan (2) kestabilan dan kementapan kerajaan Perikatan selagi semua kaum di Malaysia akan turut patuh kepada "perjanjian bersejarah" yang termeteri itu.

Sejak merdeka, falsafah ekonomi kerajaan Perikatan (kemudiannya, pada tahun 1974 menjadi Barisan Nasional) berteraskan sistem ekonomi kapitalis yang dianggap sebagai sejajar dengan sistem politik demokrasi. Di bawah sistem kapitalis dengan demokrasi, kerajaan Perikatan menekankan peri pentingnya dasar perdagangan bebas yang diwarisi daripada British. Tetapi kerana kekurangan modal, teknologi, pengetahuan dan hubungan pasaran, maka ekonomi Malaysia perlu bergantung kepada pelaburan asing. Ringkasnya, ruang dasar ekonomi kerajaan telah dibatasi oleh fahaman "neo-klasikal", perdagangan bebas dan modal asing. Model pertumbuhan "neo-klasikal" dijangka akan dapat mencapai tujuan mengatasi masalah kemiskinan dan ketidaksetaraan pendapatan serta kekayaan negara secara automatik melalui proses "penitisan ke bawah". Dari segi ini, peranan Bank Dunia dalam perancangan ekonomi Malaysia tidak dapat disangkal.⁷ Pengaruh ini telah meletakkan peranan kerajaan sebagai pasif dalam pengurusan ekonomi negara (hanya untuk menyediakan infrastruktur, insentif dan maklumat-maklumat penting), sedangkan sektor swasta digalakkan memainkan peranan utama.

Bagaimanapun, kerana tekanan politik orang-orang Melayu luar bandar kerajaan terus memberi prioriti kepada pembangunan luar bandar. Strategi ini penting bukan sahaja dari segi "survival" kaum Melayu serta kebajikan rakyat keseluruhannya tetapi juga dari segi kementapan UMNO dan parti pemerintah. Maka institusi-institusi seperti RIDA (Rural industril Development Authority) dan FELDA (Federal Land Development Authority) telah ditubuh untuk mencapai tujuan tersebut. Kejayaan institusi-institusi ini boleh dikatakan terbatas terutamanya kerana kelemahan pentadbiran dan kewangan. Faedah yang diperolehi juga tidak semestinya dinikmati oleh orang-orang Melayu sahaja. Orang-orang bukan Melayu juga turut menumpang, terutamanya secara tidak langsung melalui perusahaan pembinaan dan perniagaan.

Dalam pada itu, dengan berkuatkuasanya Ordinan Industri Perintis 1958, pertumbuhan industri di bawah rejim penggantian import (dengan bantuan) galakan cukai, perlindungan tarif, pembukaan kawasan-kawasan perindustrian dan latihan buruh oleh pihak kerajaan, misalnya) menjadi bertambah pesat. Kebanyakan daripada faedahnya mengalir kepada pelabur-pelabur asing. Walaupun pelabur-pelabur tempatan turut menikmati faedahnya, mereka terdiri dari kaum bukan Melayu. Maka dengan kemajuan sektor luar bandar yang terhad dan pembangunan industri yang pesat (kebanyakannya bertempat di bandar-bandar besar, terutamanya di Lembah Kelang), ketidaksetaraan pendapatan dan kekayaan antara kaum, dan antara bandar- luar bandar semakin meluas.⁸

Trend yang membawa kepada keadaan tersebut di atas bukanlah berlaku secara tidak disedari. Pada pertengahan 1960an, telah terdapat protes yang dilaungkan oleh Kongres Ekonomi Bumiputera (KEB 1965). Kongres ini mendesak supaya lebih ramai Bumiputera dilibatkan dalam pemilihan syarikat-syarikat dan menjalankan kegiatan sektor moden. Berikutan dengan

itu RIDA terpaksa dirombak semula dan digantikan dengan MARA yang mendapat bantuan kewangan yang lebih banyak. Bilangan biasiswa kepada kaum Melayu ditingkatkan. Pengambilan pelajar dalam ITM juga ditambah. Bank Bumiputra ditubuhkan pada tahun 1965 dengan modal dibenar sebanyak \$20 juta dengan peranan sebagai institusi yang boleh membekalkan kredit serta khidmat nasihat kepada peniaga-peniaga Bumiputera. Amanah Saham MARA dilancarkan pada tahun 1967 untuk mengembelikan tabung simpanan Melayu. Dewan Perniagaan Melayu Bersekutu (Associated Malay Chamber of Commerce) ditubuhkan pada tahun 1967 sebagai urusetia bagi golongan kapitalis Melayu.

Belum pun langkah-langkah ini dapat menunjukkan kesannya, berlaku pula kejatuhan harga komoditi, terutamanya getah. Pengangguran meningkat dan pendapatan jatuh, perbelanjaan lembab dan kadar pembentukan modal menurun (Datar, 1983). Keadaan ini mendesak golongan kapitalis Melayu mengadakan Kongres Ekonomi Bumiputera Kedua (KEB ke-2, 1968). Dalam Kongres tersebut, kelemahan-kelemahan prestasi ekonomi Bumiputera dibangkitkan semula. Salah satu sebab yang ditekankan ialah ahli-ahli perniagaan Bumiputera masih kekurangan pembekalan modal dan pengetahuan, dan gagal pula mendapatkan kemudahan-kemudahan yang ada. Maka terdapat resolusi bahawa kerajaan mesti campurtangan untuk membantu orang-orang Melayu.⁹

Para kapitalis asing dan Cina tempatan boleh dikatakan tidak memberi tentangan yang kuat, walaupun ada, terhadap tindakan melibatkan Melayu dalam perniagaan melalui campurtangan kerajaan ini (Lim Mah Hui, 1985). Antara sebabnya, mungkin kerana tidak adanya keberkesanan kerajaan dalam usahanya untuk mengembelikan modal orang-orang Melayu dan memajukan sektor luar bandar walaupun dengan menggunakan "hak keistimewaan" mereka¹⁰; dan mungkin juga kerana kaum bukan Melayu telah mendapat faedah pembangunan yang lebih daripada kaum Melayu pada masa-masa lepas, termasuk melalui amalan perniagaan "Ali-Baba."

Bagaimanapun, kerana kemerosotan harga komoditi dan kelemahan strategi perindustrian pengganti import, kadar pertumbuhan KDNK menurun daripada 6.3% setahun dalam tempoh 1960-65 kepada 5.5% dalam tempoh 1966-70. Kadar pengangguran naik dari 6% pada tahun 1962 kepada 8% pada tahun 1970. Agihan pendapatan secara keseluruhannya juga menjadi semakin tidak seimbang. Seperti yang ditunjuk pada Jadual 1(a), pada tahun 1957/58, 40% penduduk (Semenanjung) Malaysia termiskin memiliki 15.9% jumlah pendapatan negara; tetapi pada tahun 1970, 40% penduduk termiskin memiliki hanya 11.6% pendapatan negara sedangkan 60% pendapatan negara dipegang oleh 20% penduduk terkaya. Trend ini disokong oleh Pekali Gini dan Indeks Theil (Jadual 1(b)). Pekali Gini naik dari 0.369 kepada 0.469 pada masa yang sama.

Agihan pendapatan dalam tiap satu kaum juga semakin tidak seimbang antara 1957 dan 1970. Pembahagian pendapatan yang diperolehi oleh 40% termiskin bagi orang-orang Melayu, Cina dan India menurun dari 19.6%, 18.1% dan 19.8% pada tahun 1957 kepada masing-masing 13.0%, 14.2% dan 14.9% dalam tahun 1970 (Jadual 1(a)). Sebaliknya, pembahagian

Jadual I(a): Semenanjung Malaysia: Agihan Pendapatan Mengikut Kumpulan Pendapatan, 1957/58 - 1979

Kumpulan Pendapatan	Kaum	Strata	1957/58	1970	1973	1979
20% Terkaya	Melayu	L. Bandar	42.7	50.0		
		Bandar	47.6	51.7		
		Jumlah	42.5	51.3	50.8	52.6
	Cina	L. Bandar	48.7	48.1		
		Bandar	53.1	54.1		
		Jumlah	46.0	52.3	48.6	52.8
	India	L. Bandar	40.0	46.2		
		Bandar	50.7	60.5		
		Jumlah	43.6	53.6	51.3	50.8
	Kesemua		48.6	55.9	53.7	
40% Termiskin	Melayu	L. Bandar	18.4	13.3		
		Bandar	16.7	12.6		
		Jumlah	19.6	13.0	13.7	11.9
	Cina	L. Bandar	15.7	14.9		
		Bandar	14.2	11.9		
		Jumlah	18.1	14.2	15.9	11.9
	India	L. Bandar	21.0	17.1		
		Bandar	15.5	11.0		
		Jumlah	19.8	14.9	15.0	12.9
	Kesemua		15.9	11.6	12.3	

Sumber: Y. Ikemoto (1985); Jomo & Ishak, 1981.

pendapatan yang dipegang oleh 20% penduduk terkaya naik dari 42.5%, 46.0% dan 43.6% ke 51.3%, 52.3% dan 53.6%. Pekali Gini dan Indeks Theil juga menunjukkan trend yang sama bagi semua kaum. Jadual II pula menunjukkan walaupun pendapatan purata semua kaum meningkat, kadar perubahannya berbeza hingga mewujudkan trend meningkatnya ketaksetaraan pendapatan antara kaum-kaum dan juga dalam tiap kaum. Kenaikan nisbah min/median bagi keseluruhannya dari 1.38 (1957/8) ke 1.59 (1970) bererti bahawa agihan pendapatan semakin tidak setara. Begitu juga trend agihan dalam sektor bandar atau luar bandar.

Berdasarkan hitungan semula garis kemiskinan pada \$151.2 sebulan setiap isirumah dalam tahun 1957 dan \$161 dalam tahun 1970, Ikemoto (1985)

Jadual I(b): Semenanjung Malaysia: Ukuran Agihan Pendapatan Pekali Gini dan Indeks Theil

		1957/58	1970	1973	1979	1984
Pekali Gini:						
Melayu	L. Bandar	0.350	0.442			
	Bandar	0.396	0.460			
	Jumlah	0.34	0.46	0.45	0.47	
Cina	L. Bandar	0.413	0.417			
	Bandar	0.454	0.481			
	Jumlah	0.38	0.46	0.42	0.47	
India	L. Bandar	0.309	0.384			
	Bandar	0.426	0.531			
	Jumlah	0.37	0.47	0.44	0.45	
Kesemua		0.449	0.505 0.513*		0.493	0.480*
Indeks Theil:						
Melayu		0.258	0.381		0.377	
Cina		0.341	0.374		0.381	
India		0.214	0.435		0.344	
Kesemua		0.369	0.469		0.418	

Sumber: Y. Ikemoto (1985); Bagi tanda *(Malaysia, 1986, hal.100)

apati bahawa kadar kemiskinan tidak berubah pada 50% sepanjang 1960an, tetapi mengingatkan kita bahawa mungkin keadaan kemiskinan sebenar pada tahun 1970 adalah lebih teruk daripada apa yang dapat dinyatakan oleh angka ini.

Gabungan antara kedudukan ekonomi Melayu yang statik dan ketidakpuasan kaum Cina mengenai layanan "kerajaan Melayu" dari segi pemilikan tanah, kewarganegaraan dan isu pelajaran Cina, telah pada akhirnya dieksploitasi oleh ahli-ahli politik untuk memenangi pilihanraya 1969. Keputusan pilihanraya ini memeranatkan parti kerajaan yang memerintah kerana UMNO dan lebih-lebih lagi MCA kalah teruk di banyak bahagian. Keputusan ini menimbulkan rasa cemas dan khuatir oleh kaum Melayu umumnya terhadap kemampuan UMNO dan Parti Perikatan untuk melindungi mereka.¹¹ Kemenangan parti pembangkang yang mendapat sokongan kuat Cina telah menimbulkan kehairahan dan mabuk kemenangan antara penyokong-penyokongnya dalam usaha merampas

**Jadual II: Malaysia: Pendapatan Isirumah Mengikut Kaum dan Strata
(Dalam harga 1970, \$/isirumah/bulan)**

Kaum		1957/58	1970	1979	1984
Melayu	Min	140	172	296	384
	Median	112	120	197	262
	Min/Median	1.25	1.43	1.50	1.47
Cina	Min	302	394	565	678
	Median	223	268	373	462
	Min/Median	1.35	1.47	1.51	1.47
India	Min	243	304	455	494
	Median	188	194	314	347
	Min/Median	1.29	1.57	1.45	1.42
Bandar	Min	307	428	587	695
	Median	216	265	361	463
	Min/Median	1.42	1.62	1.63	1.50
Luar Bandar	Min	172	200	331	372
	Median	131	139	222	269
	Min/Median	1.31	1.44	1.49	1.38
Cina/Melayu	(Min)	2.16	2.29	1.91	1.77
India/Melayu	(Min)	1.74	1.77	1.54	1.29
Bandar/Luar Bandar	(Min)	2.14	2.14	1.77	1.87
Jumlah	Min	215	264	417	494
	Median	156	166	263	326
	Min/Median	1.38	1.59	1.59	1.52

Sumber: Malaysia, 1981 dan 1986.

kuasa politik. Perasaan ini dinyatakan melalui perarakan kemenangan beramai-ramai secara provokatif (Ongkili, 1985). Maka interaksi antara rasa khuatir orang-orang Melayu dan kehairahan yang provokatif oleh orang-orang Cina telah meletuskan peristiwa berdarah 13 Mei.¹² Sebagai langkah tegas untuk mengatasi masalah konflik perkauman ini maka lahirlah Dasar Ekonomi Baru.

Selepas 1970: DEB dan Campurtangan Kerajaan

DEB telah dibentangkan buat pertama kalinya dalam Rancangan Malaysia Kedua, 1971-75, dengan tujuan menukar haluan dasar pembangunan Malaysia dari "pertumbuhan" ke "agihan semula melalui pertumbuhan",

dengan itu sekali lagi mengikuti jejak model pembangunan Bank Dunia (Lihat Chenery et. al. 1974). Matlamat akhir DEB ialah untuk mencapai perpaduan negara melalui dua langkah penting: (1) mengurang dan seterusnya membasmi kemiskinan dengan meningkatkan pendapatan dan menambah peluang-peluang pekerjaan bagi semua rakyat Malaysia tanpa mengira kaum, dan (2) mempercepatkan proses penyusunan semula masyarakat Malaysia bagi tujuan memperbaiki ketakseimbangan ekonomi, supaya dengan itu akan mengurang dan akhirnya menghapus pengenalan kaum mengikut fungsi ekonomi (Malaysia, 1971). Proses ini melibatkan pembaharuan penghidupan luar bandar, perkembangan kegiatan-kegiatan bandar yang cepat dan seimbang dan mewujudkan "satu masyarakat perniagaan dan perusahaan di kalangan orang-orang Melayu dan kaum-kaum bumiputera yang lain dalam semua jenis dan peringkat pekerjaan, supaya mereka boleh menyertai dengan sepenuhnya dalam semua segi ekonomi" (Malaysia, 1971, hal. 1). Konsep "menyertai dengan sepenuhnya (full partnership) dalam semua segi ekonomi" ini bermaksud bahawa orang-orang bukan Bumiputera boleh bekerjasama dengan kaum Melayu dan Bumiputera lain serta saling bantu membantu menjalankan aktiviti-aktiviti ekonomi yang sama dalam negara ini.

Maka jelas dari sini bahawa DEB mengandaikan bahawa punca utama yang mewujudkan konflik antara kaum di Malaysia ialah perbezaan ekonomi antara kaum, bukan antara kelas.¹³ Hal ini dinyatakan secara langsung dalam Laporan Jawatankuasa mengenai DEB yang mencadangkan bahawa masalah perpaduan negara telah dikaji dari segi perimbangan antara dua kumpulan, Melayu dan bukan Melayu, mengenai pendapatan, gunatenaga dan pemilikan harta (Report of the Economic Committee, 1970). Pelaksanaan DEB ini berasaskan kepada ekonomi yang berkembang dengan pesat dan yang menjamin bahawa tidak akan wujud sesuatu kumpulan yang akan mengalami kerugian atau berasa kehilangan hak-hak asasinya. Pelaksanaan DEB juga menghendaki sektor kerajaan dan swasta berperanan penting dan saling bergantung di dalam strategi pembangunan negara. Kerajaan akan menyertai secara langsung di dalam pertubuhan dan perusahaan pengeluaran yang produktif. Ini akan dilakukan melalui perusahaan-perusahaan yang dipunyai oleh kerajaan atau secara usaha sama dengan sektor swasta, sama ada domestik atau asing. Penyertaan kerajaan secara langsung ini merupakan satu lagi perubahan yang besar dari amalan masa lepas. Pelaksanaan DEB ini dirancang untuk selama 20 tahun, dari 1971 hingga 1990.

Rancangan Malaysia Ketiga, 1976-80, memberi matlamat DEB dengan lebih terperinci secara kuantitatif¹⁴ yang dapat diringkaskan seperti berikut:

(1) Kadar kemiskinan akan diturunkan dari 49.3% (1970) ke 16.7% (1990). Walaupun tidak dipastikan tentang kadar kemiskinan bagi setiap kaum, tetapi disebut bahawa kadar kemiskinan bandar dan luar bandar akan turun dari masing-masing 58.7% dan 21.3% (1970) ke 23.0% dan 9.1% (1990).

(2) Dari segi penyusunan semula gunatenaga, DEB menjangka struktur gunatenaga dalam setiap sektor ekonomi dan setiap tingkat pekerjaan akan dalam jangka masa panjang mencapai tingkat yang selaras dengan struktur penduduk Malaysia. Tetapi antara 1970 dan 1990, pembahagian gunatenaga

Melayu di dalam sektor primari menurun dari 67.6% dan Penyusunan sektor sekunder ianya akan naik dari 30.8% ke 51.9% (Jumlah Peruntukan 37.9% ke 48.4%). Sebaliknya, pembahagian Cina menurun dari 38.1% dalam sektor sekunder dan dari 48.3% ke 39.0% dalam sektor primari, tetapi akan naik dari 21.4% ke 28.3% dalam sektor primari. Pembahagian untuk kaum India boleh dikatakan tidak berubah dari lingkungan 10-12% dalam semua sektor.

(3) Pembahagian pemilikan saham modal dalam syarikat berhad akan berubah dari nisbah 2.4: 34.3: 63.3 (Bumiputera: Bukan Bumiputera: Asing) pada tahun 1970 kepada 30: 40: 30 pada tahun 1990.

Transformasi ini dijangka akan dicapai melalui perubahan yang pesat dalam struktur dan produktiviti. Sektor pembuatan akan menjadi sektor terpenting dengan kadar pertumbuhannya dijangka mencapai purata 12.2% setahun supaya pada tahun 1990 ia menjadi sektor terbesar dengan menyumbang 26.6% kepada KDNK; dengan itu menggantikan tempat sektor pertanian yang sumbangannya kepada KDNK akan menurun dari 32.1% (1970) ke 19.7% (1990). Produktiviti negara akan meningkat pada kadar purata 4.6% setahun. Dengan ini kadar pengangguran akan menurun dari 7.4% (1970) ke tingkat gunatenaga penuh 3.6% (1990). Pertumbuhan ekonomi akan bergantung besar kepada eksport, terutamanya bagi keluaran-keluaran pertanian (di mana 41.8% dari sumber pertumbuhannya datang dari eksport) dan pembuatan (37.3% bersumberkan eksport). Maka terdapat peralihan dasar perindustrian dari penggantian import pada tahun-tahun 1960an kepada pengembangan eksport pada tahun-tahun 1970an. Di dalam sektor pembuatan, pertumbuhannya akan bergantung besar kepada perkembangan industri berat dan industri berasas sumber. Ringkasnya, ekonomi Malaysia akan terus digerakkan dalam sistem kapitalis sedangkan campurtangan kerajaan adalah untuk menggalakkan penglibatan bumiputera dalam sektor kapitalis moden.

Perlu juga diambil perhatian bahawa objektif DEB untuk menghapus kemiskinan memerlukan pada akhirnya supaya tidak ada satu isirumah pun yang terletak di bawah garis kemiskinan (masalah bagaimana garis kemiskinan ini didefinisikan merupakan masalah yang asing). Dengan makna lain, objektif ini menitikberatkan masalah kemiskinan "mutlak". Walaupun masalah kemiskinan mutlak dapat diatasi, ia tidak bermakna masalah kemiskinan "relatif" juga turut selesai. Objektif DEB kedua yang berkait dengan penyusunan semula masyarakat memerlukan supaya terdapat agihan pendapatan dan pekerjaan yang setara antara semua kumpulan ethnik. Maka objektif ini tidak pula membawa pengertian pembasmian kemiskinan relatif yang membawa maksud kesetaraan dalam agihan pendapatan dan kekayaan penduduk Malaysia secara menyeluruh tanpa mengira kaum, pekerjaan, dan sebagainya. Tetapi ia membawa makna pembasmian kemiskinan relatif yang lebih sempit, iaitu agihan pendapatan dalam satu kaum hendaklah sama dengan agihan pendapatan dalam kaum lain, tidak kira bagaimana rupa agihan pendapatan ini. Konsep DEB ini diharap akan dapat mengurangkan jurang ekonomi antara kaum tanpa menimbulkan rasa kerugian atau rasa kehilangan hak kemasyarakatan yang sepenuhnya bagi mana-mana kaum. Konsep mengurangkan perbezaan ekonomi antara kaum adalah dianggap

dengan itu sekali lagi kemiskinan, Pembahagian Gunatenaga dan Pemilikan Modal (Lihat Chenery et. perpaduan negara seterusnya

		Pra-DEB (Sebenar)		Sasaran DEB (Anggaran)		Pencapaian (Sebenar)	
		1957/8	1970	1980	1990	1980	1985*
Kadar Kemiskinan (%):							
	Luar Bandar	59.6	58.7	43.1	23.0	37.7	24.7
	Bandar	29.7	21.3	15.8	9.1	12.6	8.2
	Total	51.2	49.3	33.8	16.7	29.2	18.4
	Melayu	70.5	64.8		Turun	39.3	
	Cina	27.4	26.0		Turun	16.5	
	India	35.7	39.2		Turun	20.5	
Pembahagian Gunatenaga Dalam Sektor Ekonomi (%):							
Primari	Melayu	60.2	67.6		61.4	73.1	73.2
	Cina	24.9	21.4		28.3	16.4	16.3
	India	14.9	11.0		10.3	10.5	10.5
Sekunder	Melayu	25.7	30.8		51.9	42.5	44.3
	Cina	58.1	59.5		38.1	47.9	46.1
	India	16.2	9.7		10.0	9.6	9.6
Tertiari	Melayu	31.0	37.9		48.4	48.4	50.3
	Cina	46.0	48.3		39.0	42.0	40.3
	India	23.0	13.8		12.6	9.6	9.4
Pemilikan Saham Modal Dalam Syarikat Berhad (%):							
Bumiputera			2.4	16.0	30.0	12.5	17.8
	Individu		1.6	3.4	7.4	5.8	10.1
	Agensi Amanah		0.8	12.6	22.6	6.7	7.7
Rakyat Malaysia Lain			34.3	40.4	40.0	44.6	56.7
	Penghuni Asing		63.3	43.6	30.0	42.9	25.5

Nota: *1984 dalam kes kadar kemiskinan.
Sektor Primari merujuk kepada pertanian; Sektor Sekunder meliputi perlombongan, pembuatan, pembinaan, utiliti dan pengangkutan;
Sektor Tertiari meliputi pemborongan dan peruncitan, bank, pentadbiran awam, pendidikan, kesihatan dan pertahanan.

Sumber: Malaysia, 1976, 1981 dan 1986.

lebih penting dari mengurangkan perbezaan ekonomi antara individu-individu (atau isirumah-isirumah) dalam sesuatu kaum atau dalam Masyarakat Malaysia keseluruhannya.

Untuk mencapai objektif-objektif DEB, peruntukan kewangan oleh Kerajaan Persekutuan untuk pembasmian kemiskinan dan penyusunan semula masyarakat adalah sekitar satu pertiga daripada jumlah peruntukan pembangunan negara (Jadual IV). Dari segi jumlah peruntukan ini, penekanan diberi kepada tujuan membasmi kemiskinan lebih dari tujuan menyusun semula masyarakat. Misalnya, dari Rancangan Malaysia Kedua (1971-75) hingga Kelima (1986-90), peruntukan bagi tujuan membasmi kemiskinan adalah dalam lingkungan 22-26%, sedangkan bagi tujuan menyusun semula masyarakat hanya 5-11%. Jika untuk membasmi kemiskinan peruntukannya tertumpu pada pembangunan pertanian dan luar

Jadual IV: Peruntukan Bagi Pembasmian Kemiskinan Dan Penyusunan Semula Masyarakat (Sebagai % daripada Jumlah Peruntukan Pembangunan Kerajaan Persekutuan)

Rancangan Malaysia	Pertanian & L. Bandar	Perniagaan & Industri	Sosial & Infrastruk.	%	Jumlah \$ juta
RM Ka-2 (1971-75)					
Kemiskinan	23.8	—	2.5	26.3	2350
Susunan Semula	—	4.0	1.6	5.6	508
Pertindihan	—	—	0.04	0.04	3
Jumlah	23.8	4.0	4.1	31.9	2862
Jumlah PPKP (\$ juta)					8950
RM KE-3 (1976-80)					
Kemiskinan	14.3	0.6	5.6	20.5	6373
Susunan Semula	0.3	6.2	1.1	7.6	2376
Pertindihan	0.3	0.2	0.02	0.5	149
Jumlah	14.9	7.0	6.7	28.6	8894
Jumlah PPKP (\$ juta)					31147
RM KE-4 (1981-85)					
Kemiskinan	15.9	0.7	7.1	23.7	9319
Susunan Semula	0.6	8.8	1.8	11.2	4398
Pertindihan	0.6	—	0.2	0.8	300
Jumlah	17.1	9.5	9.1	35.7	14017
Jumlah PPKP (\$ juta)					39330
RM KE-5 (1986-90)					
Kemiskinan	15.6	—	6.8	22.4	15446
Susunan Semula	—	5.7	1.6	7.3	5076
Pertindihan	—	—	—	—	—
Jumlah	15.6	5.7	8.4	29.7	20522
Jumlah PPKP (\$ juta)					69000

Sumber: Rancangan-Rancangan Malaysia

bandar, untuk menyusun semula masyarakat peruntukannya lebih kepada perniagaan dan industri.

Dari segi penglibatan kerajaan secara langsung dalam pelaksanaan DEB, perusahaan-perusahaan awam memainkan peranan yang amat penting. Bilangan perusahaan awam telah meningkat dengan pesat sejak 1960an lagi, dan kini terdapat kira-kira 900 kesemuanya. Banyak dari perusahaan awam ini tidak tertakluk kepada penilitian Parlimen kerana tarafnya yang separa autonomi dan sebaliknya mempunyai kuasa untuk menubuh anak-anak syarikatnya sendiri. Fleksibiliti ini memudahkan pengubahsuaian struktur pemilikan ekuiti mengikut sasaran DEB.¹⁵

Oleh kerana pengaruh kerajaan dan perusahaan-perusahaan awam yang begitu meluas sejak wujudnya DEB, maka berbagai pendapat dan interpretasi telah diberi oleh berbagai pihak. Ada yang menganggap langkah penglibatan

kerajaan ini sebagai campurtangan kerajaan untuk kemajuan (McEachern & Burns, 1986) atau satu peralihan dari *laissez-faire* ke arah sosialisme (Milne & Mauzy, 1978) atau pembangunan melalui keamanahan (*trusteeship*) (Mehmet, 1986). Dalam pada itu tidak kurang juga terdapat kritikan-kritikan yang radikal. Ada yang menganggapnya sebagai satu pengembangan kapitalisme negara (*state capitalism*) atau *bourgeoisie* birokrat (Hing Ai Yun, 1984; Jomo, 1977), ada yang mengaitkannya dengan kapitalisme perkauman (Muzaffar, 1985), dan ada pula yang memberi label "*bourgeoisie* negara Melayu" (Hua Wu Yin, 1983), sedangkan Seaward (1986a) menamakannya "*diskriminasi positif*" yang memihak kepada Bumiputera. Walau bagaimanapun, terdapat dua ciri penting mengenai campurtangan kerajaan di bawah DEB, sekurang-kurangnya dari segi teori; pertama, walaupun kerajaan memiliki dan mengawal perusahaan-perusahaan awam, ia hanya bertindak bagi pihak sebilangan besar rakyat (Bumiputera) dan bukan bagi pihak diri sendiri; dan kedua, tindakan ini bersifat "sementara" dan tidak berkekalan kerana ada objektif tertentu dan jangka waktu tertentu.

Jadual III memaparkan prestasi DEB. Dari segi pencapaian mengatasi kemiskinan, terdapat bukti bahawa kadar kemiskinan mutlak telah menurun dengan jelas dari 49.3% (1970) ke 18.4% (1984). Dalam Rancangan Malaysia Kelima (Jadual 3-1) dinyatakan bahawa jumlah isirumah miskin pada tahun 1970 ialah 791.8 ribu tetapi pada tahun 1984 angka mutlaknyanya menjadi 483.3 ribu, iaitu penurunan sebanyak 39% dalam jangka masa 14 tahun.¹⁶ Penurunan dalam masa yang sama ini dapat dilihat pada isirumah luar bandar (dari 705.9 ribu atau 58.7% ke 402.0 ribu atau 24.7%) dan juga bandar (dari 85.9 ribu atau 21.3% ke 81 ribu atau 8.2%). Namun demikian, hingga 1984 kadar kemiskinan masih tinggi bagi petani-petani (57.7%), pekebun kecil kelapa (46.9%), pekebun kecil getah (43.4%), dan golongan penanam-penanam kecil pertanian lain (34.2%). Secara umumnya, jika trend ini dapat diteruskan, sasaran kadar kemiskinan 16.7% (23.0% bagi luar bandar dan 9.1% bagi bandar) bukanlah satu perkara mustahil untuk dicapai.

Kadar kemiskinan bagi semua kaum menurun dalam masa 1970-80. Bagaimanapun, bagi kaum Melayu kadarnya pada tahun 1980 berada di atas paras purata nasional (39.3% berbanding 29.2%); sedangkan kaum Cina dan India masing-masing telah mencapai kadar 16.5% dan 20.5%. Namun begitu, jika angka-angka ini boleh diterima, maka DEB boleh dikatakan telah berjaya menuju ke arah pencapaian matlamatnya.

Berbalik ke Jadual II, angka rasmi menunjukkan bahawa pendapatan min isirumah di Semenanjung Malaysia naik sebanyak 87% dari \$264 (1970) hingga ke \$494 (1984). Isirumah kaum Melayu mengalami kenaikan yang paling cepat, iaitu 123%, dan diikuti oleh kaum Cina (72%) dan India (63%). Maka nyata telah terdapat trend ke arah merapatkan jurang perbezaan pendapatan antara Melayu dan bukan Melayu. Dalam tahun 1970, pendapatan min bagi kaum Cina adalah 2.3 kali ganda dan India 1.8 kali ganda berbanding dengan pendapatan min kaum Melayu. Tetapi pada tahun 1984, jurang ini berkurang kepada 1.8 (antara Cina dan Melayu) dan 1.3 (antara India dan Melayu) kali ganda.¹⁷

Pembahagian gunatenaga antara kaum juga menunjukkan bahawa

pencapaian DEB sedang menuju ke matlamat yang ditetapkan pada tahun 1990. Dalam sektor sekunder, peratusan gunatenaga Bumiputera naik dari 30.8% (1970) ke 44.3% (1985) walaupun masih rendah dari matlamat 51.9% pada tahun 1990. Dalam sektor tertiar, kuotanya yang mencapai 50.3% pada tahun 1985 telah melebihi sasaran 48.4% pada tahun 1990.¹⁸ Bagaimanapun, dalam sektor pertanian, pembahagian Bumiputera meningkat dari 73.2% ke 67.6%. Anggaran ini semua adalah secara kasar sahaja. Pada peringkat yang lebih terperinci, jelas ternyata bahawa Bumiputera masih kekurangann dalam kategori pekerjaan tertentu, seperti profesional dan teknikal (tidak termasuk guru-guru dan juru-juru rawat), pentadbiran dan pengurusan.¹⁹ Tetapi, apa yang penting di sini ialah kedudukan Bumiputera berbanding dengan bukan Bumiputera telah bertambah baik.

Struktur pemilikan ekuiti juga telah berubah pesat. Pembahagian ekuiti syarikat berhad yang dipegang oleh Bumiputera pada tahun 1970 adalah 2.4% dan pada tahun 1985 angkanya telah menjadi hampir 18%. Angka rasmi kerajaan menunjukkan bahawa pembahagian bukan Bumiputera telah mencapai 56.7%, iaitu telah melebihi matlamat 40% pada tahun 1990. Kenaikan pembahagian milik rakyat Malaysia ini menjadikan pembahagian milik asing jatuh dari 63.3% (1970) ke 25.5% (1985).²⁰

Sama ada matlamat yang ditentukan oleh DEB dapat dicapai atau tidak dalam rangka masa 1971-1990 merupakan satu isu yang tersendiri.²¹ Tetapi apa yang penting untuk tujuan kertas ini ialah arah perubahan dalam menilai prestasi DEB. Hingga kini, perubahan ini adalah menuju ke arah matlamat yang ditentukan dalam DEB. Kerana itu, dalam pengertiannya yang terbatas, DEB dapat dikatakan telah menuju ke arah kejayaannya. Namun, pelaksanaan DEB tetap mempunyai kosnya. Ini tidak dapat dinafikan, malahan tidak ada satu bentuk pembangunan yang tidak mempunyai kesan sampingannya yang negatif. Antara kesan sampingan negatif DEB termasuklah pembentukan "kelas menengah" Melayu yang menjejaskan agihan pendapatan intra-ethnik²²; perkembangan sektor awam yang pesat dan bebanan kewangan untuk menjalankan pentadbiran kerajaan²³; pengharapan yang meninggi (rising expectation) dan penambahan "sindrom penggantungan" atau "mentaliti subsidi"²⁴; dan tidak kurang juga ialah timbulnya perasaan kemarahan oleh kaum bukan Bumiputera.

Bagaimanapun, perlu juga diambil perhatian bahawa kesan-kesan negatif di atas menjadi lebih serius apabila ekonomi tidak dapat berkembang pada kadar yang dijangkakan, seperti yang berlaku dalam beberapa tahun kebelakangan ini. Pergantungan yang berlebihan kepada ekonomi dunia telah menjejaskan prestasi ekonomi Malaysia dengan teruknya berikutan dari kemelesetan ekonomi dunia. Kadar purata pertumbuhan KDNK Malaysia telah jatuh dari 7.8% setahun (1971-80) ke 4.3% (1981-85). Bahkan, pada tahun 1985, kadar pertumbuhan Malaysia mencapai angka negatif (-1%) buat pertama kalinya selepas merdeka. Pada tahun 1986, kadar ini meningkat sedikit ke 0.5% tetapi masih terlalu rendah hinggakan sektor pembuatan dan pengaliran masuk pelaburan asing yang pesat perkembangannya pada tahun-tahun 1960an dan 1970an turut merosot pada awal 1980an. Kadar pengangguran yang dijangka akan menurun telah sebaliknya naik ke 7.6% pada tahun 1985 dan seterusnya dianggarkan 8.7% pada tahun 1986 (Kementerian Kewangan Malaysia, 1986). Tragedi ekonomi ini memaksa

kerajaan "menggantung" pelaksanaan DEB sejak pertengahan 1986 (Asian Wall Street Journal, Jun 2, 1986).

Pembangunan Ekonomi dan Perpaduan Kaum

Tujuan kita sekarang ialah untuk membincang sejauh mana Dasar Ekonomi Baru dan langkah-langkah kerajaan telah memberi sumbangan ke arah integrasi ethnik di Malaysia. Jika andaian DEB adalah benar, iaitu hubungan ethnik atau kaum dapat diperbaiki melalui interaksi dan kerjasama antara golongan Bumiputera dan bukan Bumiputera melalui aktiviti-aktiviti ekonomi yang sama dan setaraf, maka sebarang perubahan ke arah pencapaian matlamat-matlamat DEB akan seharusnya memperkukuhkan proses integrasi tersebut.

Malangnya, dengan sekadar melihat keadaan di sekeliling kita -- di jalan-jalanraya, di perhentian bas, di pejabat-pejabat, di kilang-kilang, kompleks membeli belah, sekolah-sekolah dan termasuk kampus-kampus universiti -- sudah memadai untuk kita membuat kesimpulan betapa renggangnya perhubungan antara kaum di Malaysia. Kajian-kajian juga menunjukkan bahawa terdapatnya kecenderungan dalam beberapa tahun kebelakangan ini ke arah ketegangan dan permusuhan antara kaum di Malaysia (Lihat, misalnya, Mohammad Haji-Yusof, 1984; Yew Yeok Kim, et. al. 1984). Walaupun trend ini merupakan hasil pengaruh berbagai faktor, ianya membayangkan bahawa dasar dan prestasi ekonomi Malaysia, paling tidaknya, tiada mempunyai korelasi dengan perpaduan negara; dan paling buruknya, telah digunakan sebagai "modal" untuk kepentingan politik yang boleh menimbulkan polarisasi kaum dan memburukkan lagi ketegangan antara kaum.

Dari berbagai kritikan yang dibuat oleh berbagai pihak pada masa-masa lepas terhadap kerajaan dan DEB, agak sukar untuk kita membezakan sama ada kritikan-kritikan berkenaan adalah ke atas dasar ekonominya semata-mata atau ke atas cara pelaksanaan dasar tersebut atau ke atas kesan (secara sengaja atau tidak) pelaksanaan dasar tersebut. Kesukaran ini juga dirasai dalam menentukan sama ada kritikan-kritikan ke atas DEB itu sebenarnya untuk memperbaiki kelemahan dasar berkenaan atau hanya semata-mata untuk dijadikan sebagai senjata untuk mendapatkan kemudahan-kemudahan atau pariti dalam perkara-perkara lain (termasuk yang laur dari ekonomi). Kalaupun pelaksanaan DEB itu dianggap berat sebelah, maka sukar juga kita hendak memastikan sama ada anggapan itu bersebabkan para birokrat dan pentadbir terlalu bersemangat (over-zealous) untuk melaksanakan DEB memandangkan batasan masa yang telah menghampiri 1990, atau ianya sebagai satu tentangan terbuka terhadap sebarang bentuk campurtangan kerajaan dalam usaha membantu kaum Bumiputera supaya setanding dengan kaum-kaum lain. Masalah-masalah ini timbul kerana soal perpaduan negara bukan sahaja merupakan isu ekonomi, tetapi bercampur aduk dengan isu-isu sosial, budaya, politik dan berbagai lagi, yang membuatkan ianya menjadi begitu kompleks dan sukar untuk dipisahkan antara satu dengan yang lain.

Di dalam menganalisa kesan ke atas perpaduan negara, sering juga kita menghadapi masalah untuk memisahkan unsur antara-ethnik dengan unsur antara-kelas kerana kedua-duanya agak saling bertindihan. Di Malaysia,

pengaruh kedua-dua unsur antara-ethnik dan antara-kelas ke atas perpaduan negara seringnya bersifat sebagai pelengkap (complementary) antara satu sama lain. Namun begitu, aspek antara-ethnik lebih menonjol dari antara-kelas. Dengan kata-kata lain, apabila masyarakat Malaysia membincangkan soal konflik dan perpaduan, kita sering akan memberi perhatian kepada masalah antara-ethnik kerana ianya lebih sensitif dan lebih mudah dieksploitasi dari masalah antara-kelas. Memang tidak dapat dinafikan adanya konflik antara-kelas, tetapi hingga kini ianya masih ditenggelami oleh isu-isu antara-ethnik. Sebabnya mungkin kelompok ethnik lebih jelas dapat dibezakan antara satu dengan yang lain (lebih-lebih lagi apabila ianya sekali gus terpisah dari segi ugama, budaya, bahasa, dan sebagainya), sedangkan konsep sesuatu kelas itu masih kabur-kabur sempadannya dengan kelas yang lain serta tidak mempunyai ikatan yang kuat oleh berbagai faktor (seperti budaya, bahasa, ugama dan sebagainya) kecuali faktor ekonomi.

Kecenderungan untuk melaksanakan DEB dengan gigih juga telah menimbulkan masalah kerana ia mudah dikatakan sebagai perbuatan "iri hati" terhadap kejayaan kaum-kaum tertentu, atau lebih buruk lagi sebagai satu "ancaman ekonomi" terhadap kaum-kaum lain. Tafsiran sedemikian tentunya lebih menyulitkan proses perpaduan negara. Ringkasnya, adalah sukar untuk dipastikan sejauh mana dasar ekonomi dan pelaksanaannya pada masa lepas telah mempengaruhi perpaduan negara, tidak kira sama ada secara negatif atau positif. Ini bukan sahaja kerana banyaknya faktor yang terlibat dalam penentuannya, tetapi juga kerana seluruh isu tersebut digembar-gembur oleh perasaan syak wasangka dan tidak percaya mempercayai, naluri perjuangan untuk "survival" bangsa, semangat "chauvinism" perkauman, hipokrisi dan kepentingan diri sendiri, persaingan dan pernaungan (patronage), dan perbezaan persepsi mengenai perpaduan negara (Oo Yu Hock, 1981). Memandangkan hakikat ini, penganalisaan dan interpretasi berikutnya hendaklah dianggap sebagai tentatif dan memerlukan penelitian yang lebih mendalam.

Kalau kita melihat akan *kesan* dasar-dasar ekonomi pada masa lepas, kita tidak mudah dapat menyangkal bahawa taraf hidup penduduk Malaysia pada keseluruhannya telah meningkat, tidak kira apa kaum sekali pun. Kemiskinan mutlak tentunya telah berkurang. Ketaksetaraan pendapatan antara berbagai kaum telah dapat dibaiki. Sejak 1970, agihan pendapatan pada keseluruhannya telah bertambah baik, sekurang-kurangnya berdasarkan apa yang dapat kita lihat dari data. Ketaksetaraan di dalam sesuatu kumpulan ethnik mungkin telah bertambah buruk, tetapi belum lagi mencapai tahap yang boleh menimbulkan konflik antara kelas yang serius. Ini bukan bermakna yang kondlik antara kelas ini tidak akan menjadi serius. Hakikatnya, penduduk Malaysia memang telah lama hidup di dalam keadaan agihan pendapatan yang tidak seimbang. Tetapi mengapa cuma beberapa tahun di kebelakangan ini, iaitu sejak adanya DEB, baharu masalah perpaduan negara ini menjadi satu persoalan besar? Jawapan yang dapat dibuat setakat ini ialah kejayaan ekonomi, sekurang-kurangnya dalam pengertian DEB, bukanlah merupakan jawapan yang cukup berkesan kepada penyelesaian masalah perpaduan nasional. Ini tidak pula bermaksud bahawa faktor-faktor ekonomi tidak penting dan boleh diabaikan sama sekali. Tetapi, sebaliknya, ia boleh diberi sekurang-kurangnya dua interpretasi.

Pertama, kejayaan ekonomi mudah diatasi atau ditutupi oleh faktor-faktor lain yang negatif. Dalam pada itu, kegagalan ekonomi akan mudah pula digunakan sebagai senjata politik. Apabila ianya dipolitikkan, maka proses pengintegrasian akan tergendala. Dengan kata-kata lain, faktor ekonomi dengan sendirinya mungkin tidak sepenting yang diandaikan oleh DEB dalam usaha memupuk perpaduan negara.

Interpretasi kedua ialah faktor ekonomi bukannya tidak relevan untuk menyatupadukan rakyat di negara ini, tetapi sistem ekonomi kapitalis yang berbudayakan "persaingan" itu sendiri yang menjadi punca utama perpecahan antara individu-individu atau antara kelompok-kelompok dalam masyarakat, termasuk kelompok perkauman yang semakin menebal. Budaya persaingan inilah yang akan menghidupkan perasaan kebimbangan, kepentingan diri sendiri, syak wasangka, sensitif, berdendam dan bermusuhan. Dalam persaingan, masing-masing hendak menang. Dalam "budaya persaingan" kemenangan adalah kejayaan dan kekalahan bererti penghinaan. Maka cogan kata yang dipengang ialah "bunuh atau dibunuh". Kerana itu, kajian oleh Kohn (1986), misalnya, membuktikan bahawa perasaan persaingan akan meracuni perhubungan antara manusia, membuatkan kehidupan ini lebih buruk daripada yang sewajarnya, dan biasanya akan membawa kepada perselisihan dan pergaduhan. Nilai-nilai negatif yang sedemikian apabila sudah berdarah daging akan sukar untuk dihapuskan, tetapi menjadi amat senang dieksploitasi untuk kepentingan-kepentingan tertentu sungguhpun sehingga terkeluar dari batasan moral dan kemanusiaan.

Sekarang, mari kita tinjau pada *dasar* DEB itu sendiri. Terdapat dua kritikan utama terhadap DEB. Satu ialah yang menyentuh aspek mengabaikan atau memperkecilkan ketidaksetaraan intra-ethnik; dan satu lagi ialah pemisahan antara golongan Bumiputera dan bukan Bumiputera yang dikata mewujudkan perasaan "deprivation". Yang pertama itu sering dikaitkan dengan kecenderungan ke arah konflik antara kelas (yang tentunya berpotensi merbahaya, tetapi masih belum jelas untuk menerangkan polarisasi perkauman masa kini); sedangkan yang kedua ialah mewujudkan kecenderungan ke arah konflik dalam kelas (intra-kelas), di mana golongan bukan Bumiputera yang telah lama memenuhi "kelas menengah" akan merasa tergugat atau terancam oleh kemasukan golongan baru Bumiputera ke dalam kelas tersebut. Ini dapat dilihat dari memorandum yang disampaikan oleh masyarakat perniagaan Cina kepada kerajaan²⁵, protes yang menentang Akta Penyeleraan Industri (ICA) 1975, dan penubuhan Syarikat Serbaguna Berhad (MPHB) dan Koperatif Serbaguna Malaysia Berhad (KSM) oleh kaum Cina dan penubuhan Syarikat Maica oleh kaum India yang bertujuan melawan perusahaan-perusahaan awam yang lebih memihak kepada kepentingan Bumiputera. Dengan itu, jikalau benar kemerosotan dalam perhubungan ethnik berlaku kerana konflik antara kelas, maka ianya lebih merupakan antara "kelas yang telah kukuh" (established class) dengan "kelas yang baru muncul" (emerging class), bukan antara kelas-kelas ekonomi atau antara kelas pekerja dan kapitalis. Jika demikian, maka tesis kerajaan bahawa DEB menjamin setiap kaum "dapat menyertai dengan sepenuhnya dalam semua segi ekonomi" (full partnership) akan tercabar kerana DEB tidak dapat menahan konflik dalam kelas (intra-

kelas). Malah ada kemungkinan bahawa di Malaysia, konflik intra-kelas mempunyai potensi yang lebih bahaya dari konflik intra-ethnik.

Akhirnya, mari kita tinjau dari segi cara *pelaksanaan* DEB itu sendiri. Ada dua bentuk kritikan yang bertentangan oleh kumpulan-kumpulan yang mempunyai kepentingan yang berbeza. Pertama ialah kritikan oleh golongan kapitalis lama (established) yang percaya bahawa campurtangan kerajaan yang memihak kepada kumpulan-kumpulan tertentu bersifat membeza-beza atau "discriminatory". Sifat ini dipandang tidak adil dan kerana itu mewujudkan ketegangan antara-ethnik. Maka untuk mengatasi masalah ini dalam jangka panjang, kerajaan mestilah tidak lagi campurtangan secara langsung dalam urusan ekonomi dan berpatah balik kepada sistem *laissez-faire*. Tetapi, seperti yang dinyatakan pada awal kertas ini, sistem perusahaan bebas yang diamalkan oleh Malaysia pada tahun-tahun 1960an dan sebelumnya juga adalah tidak adil dan "discriminatory" kerana kebajikan orang-orang miskin dan tidak berupaya terus terbiar hingga yang kaya bertambah kaya dan yang miskin bertambah miskin. Agihan pendapatan menjadi semakin teruk sama ada dilihat dari segi ethnik, geografi atau jenis-jenis pekerjaan.

Kritikan kedua ke atas kegagalan DEB untuk merapatkan perhubungan antara kaum di Malaysia ialah dari golongan yang anti-kapitalis. Kumpulan ini berhujah bahawa sistem kapitalis yang menekankan peri pentingnya pengumpulan kekayaan dan keuntungan sebagai simbol kejayaan telah mengabaikan kesaksamaan dan tanggungjawab moral yang tidak mempunyai batasan perkauman. Sistem ini menindas golongan miskin dan tidak mempunyai timbangan peri kemanusiaan. Tindakan-tindakan seperti dasar upah rendah, kuasa monopoli, pertentangan antara buruh dan majikan, diskriminasi terhadap pengguna, dan penglibatan perbadanan multinasional, antara lainnya yang sehaluan dengan kapitalisme, adalah bibit-bibit yang membiakkan ketidakadilan dalam masyarakat, mewujudkan golongan "opportunistic", menambahkan pembaziran, tamak, rasuah, penindasan, dan termasuk jugalah eksploitasi sentimen perkauman. Apa yang cuba disalahkan oleh golongan ini bukannya campurtangan kerajaan tetapi cara kerajaan melaksanakan dasar campurtangannya itu.

Penutup

Perbincangan di atas telah membawa kita kepada rumusan bahawa jika diperlukan perubahan dasar ekonomi pada masa hadapan dalam usaha mencapai perpaduan negara, kita harus mengambil perhitungan perkara-perkara berikut:

- *Bahawa ekonomi merupakan hanya satu dari berbagai faktor di dalam mempengaruhi perpaduan negara, dan ia tidak pula semestinya faktor terpenting.

- *Bahawa faktor ekonomi lebih berguna untuk mempertahankan supaya konflik perkauman tidak menjadi lebih teruk, tetapi kurang berkesan dari segi menggalakkan integrasi, lebih-lebih lagi dalam suasana politik yang ada sekarang ini, iaitu politik perkauman.

*Bahawa sebarang perubahan dasar ekonomi hendaklah diambil kira perubahan dasar-dasar pendidikan, dasar kebudayaan dan dasar pentadbiran negara.

*Bahawa nilai-nilai kemanusiaan, moral dan etika harus merupakan ramuan yang penting dalam sebarang penggubalan dasar ekonomi.

*Bahawa "budaya persaingan" mungkin tidak sesuai lagi bagi memupuk perpaduan negara. Apakah ianya tidak dapat digantikan dengan "budaya kerjasama" yang memerlukan komitmen secara kolektif untuk menyusun semula institusi-institusi dan masyarakat kita?

NOTA KAKI

¹Anggaran penduduk Malaysia pada tahun 1985 ialah 15.68 juta; 83% daripadanya di Semenanjung Malaysia, 8% di Sabah dan 9% di Sarawak. Di Sabah, 84% terdiri dari kaum Bumiputera (Melayu, Kadazan, Bajau, Murut, dll.) dan hampir semua bakinya adalah Cina. Di Sarawak pula, bilangan kaum Bumiputera (Melayu, Iban, Bidayuh, dan Milanau) menghampiri 70% dan kaum Cina kira-kira 30%.

²Untuk mendapat gambaran sejarah perkauman di Malaysia, rujuk misalnya, M. Freedman (1960), Khoo Kay Kim (1981), L. Comber (1983) dan C. Hirschman (1986).

³Hak keistimewaan ini memberi keutamaan kepada kaum Melayu dari segi biasiswa Persekutuan, perkhidmatan awam, tanah simpanan Melayu dan pemberian lesen-lesen.

⁴Sebenarnya pemberian kewarganegaraan kepada bukan Bumiputera semasa Malay(sia) mencapai kemerdekaannya bukanlah pertukaran dengan "hak keistimewaan" yang diberi kepada orang-orang Melayu. "Hak keistimewaan" ini memang telah wujud lama sebelum kemerdekaan, iaitu semasa pemerintahan British lagi sebagai satu cara untuk menjaga hati orang Melayu.

⁵Sejak tahun 1948 lagi, misalnya, orang-orang Melayu telah menyuarakan bantahan mereka mengenai kaum Cina yang dibenarkan merusuh ekonomi luar bandar dengan mengawal pengangkutan luar bandar dan pengilangan beras (Lim Mah Hui, 1985).

⁶Pada tahun 1960, misalnya, di Universiti Malaya (hanya satu sahaja universiti di Malaysia pada masa itu) persatuan penuntut-penuntut Melayu adalah kurang daripada 30%. Jika diambil kira bilangan pelajar Malaysia di luar negeri, peratusan ini menjadi semakin kecil.

⁷Di antara laporan Bank Dunia yang berpengaruh ialah IBRD (International Bank for Reconstruction and Development) (1955, 1959).

⁸Pada tahun 1969, pembahagian ekuiti syarikat-syarikat berhad di Semenanjung Malaysia yang berjumlah \$4,678 juta adalah seperti berikut: 62% dimiliki oleh orang-orang asing, 22.8% Cina, 1.5% Melayu dan 0.9% orang-orang India (Malaysia, 1971).

⁹Sebenarnya desakan sebegini telah disuarakan dalam Kongres Bumiputera Pertama lagi, di mana campurtangan kerajaan yang dicadangkan adalah sama seperti pengalaman Meiji di Jepun. Mengikut pengalaman Meiji, kerajaan mengambil bahagian secara langsung dalam perniagaan dan mengumpulkan modal bagi pihak kumpulan-kumpulan yang lemah. Kemudian secara beransur-ansur kerajaan akan memindahkan modal yang terkumpul itu kepada mereka.

¹⁰Adalah dianggarkan bahawa cuma 10% daripada orang-orang Melayu telah menerima faedah sebarang "hak keistimewaan" mereka walaupun 47% daripada kaum Cina fikirkan bahawa semua orang Melayu mempunyai peluang yang sama menggunakan "hak keistimewaan" mereka. Cuma 13% daripada orang-orang Cina fikir bahawa 60% atau lebih orang-orang Melayu akan mendapat faedah tersebut (Hing Ai Yun, 1984).

¹¹Kemenangan parti pembangkang DAP sebaliknya telah diterima oleh kaum Melayu dengan rasa tidak percaya bahawa parti ini boleh membela nasib rakyat tanpa mengira kaum

memandangkan parti ini mempersoalkan 'hak keistimewaan' orang-orang Melayu, dan tidak menghormati latar sejarah dan budaya Melayu.

¹²Terdapat kontroversi mengenai punca sebenar berlakunya rusuhan kaum tersebut. Antara faktor-faktor yang disebut adalah kemiskinan, politik, perbezaan motivasi, kepercayaan dan sikap, latar belakang pendidikan, dan sistem ekonomi (Lihat Karl von Vorvys, 1975; Datar, 1983).

¹³Ini bukan bererti bahawa perpaduan negara boleh dicapai hanya dengan cara-cara ekonomi sahaja. Hal ini diakui dalam DEB (Malaysia, 1971, hal. 4).

¹⁴Hanya untuk pelancaran Rancangan Malaysia Ketiga kerajaan mempunyai data-data yang cukup bagi perancangan yang lebih spesifik (Mohd. Nor, 1981).

¹⁵Untuk perbincangan lanjut mengenai peranan dan prestasi perusahaan-perusahaan awam di Malaysia, lihat misalnya, Gale, 1981; Puthuchery, 1984; Osman-Rani & Ismail, 1986).

¹⁶Anggaran ini telah mengambil kira ukuran kekayaan bukan sahaja dalam bentuk pendapatan tunai tetapi juga pemilikan tanah, biasiswa, perkhidmatan dan subsidi. Sebelum ini analisis kekayaan tertumpu kepada pendapatan tunai sahaja (Seaward, 1986b). Bagaimanapun, ada juga yang turut mempersoalkan data tersebut kerana kegagalan kerajaan menyatakan garis kemiskinan yang sebenar (Jomo & Ishak, 1986).

¹⁷Pencapaian ini akan lebih baik jika kita mengikuti hujah-hujah parti MCA dan Gerakan (semasa dalam komponen Barisan Nasional) yang menyatakan terdapatnya kadar penglibatan gunatenaga yang lebih tinggi bagi isirumah Cina berbanding dengan Melayu (63% berbanding 41%), dan saiz isirumah Cina (5.5) lebih besar dari Melayu (4.9). Dengan alasan-alasan ini, jika benar, memang seharusnya jurang perbezaan pendapatan isirumah Melayu dan Bukan Melayu lebih kecil dari angka rasmi kerajaan (Seaward, 1986b).

¹⁸Perlu diambil perhatian di sini bahawa sebahagian besar dari gunatenaga Bumiputera ini adalah dalam sektor kerajaan, termasuk perusahaan awam.

¹⁹Pada tahun 1984, Bumiputera hanya terdiri daripada 15.6% bilangan arkitek, 8.9% akauntan, 25.2% jurutera, 16.7% doktor perubatan dan 16.0% peguam (Malaysia, 1986).

²⁰Angka-angka ini telah dicabar oleh parti Gerakan yang menyatakan bahawa peratusan bagi Bumiputera adalah sepatutnya lebih tinggi dan peratusan bagi bukan Bumiputera lebih rendah dari angka rasmi kerajaan. Mengikut anggaran Gerakan (1984), pembahagian milik Bumiputera telah melebihi matlamat 30% dalam pertanian ladang, perlombongan, bank dan kewangan. Cuma dalam sektor-sektor pembuatan dan pembinaan pembahagian Bumiputera kurang dari 30%. Angka-angka ini bagaimanapun termasuk yang di tangan kerajaan sebagai pemegang amanah untuk Bumiputera. Tujuan menunjukkan angka ini bukan untuk membuktikan kejayaan DEB yang telah disokong oleh parti berkenaan, tetapi sebaliknya untuk membuktikan seolah-olah kaum bukan Bumiputera telah didiskriminasi oleh kerajaan.

²¹Isu ini penting untuk menentukan sama ada DEB akan diteruskan atau tidak selepas 1990. Penerusan DEB ini juga akan bergantung kepada sama ada objektif yang ditetapkan pada tahun 1990 merupakan sasaran terakhir atau sebagai sebahagian dari proses dalam jangka masa yang lebih panjang, yang mengaitkan pembahagian antara kaum mengikut struktur demografi negara. Isu ini tidak begitu jelas. Kerana itu persoalan sama ada DEB akan diteruskan selepas 1990 atau tidak masih belum ada jawapan yang tegas.

²²Ini disebabkan oleh bilangan Melayu/Bumiputera yang kecil dalam kumpulan kapitalis "kelas menengah" berbanding dengan bilangan Bumiputera yang masih dalam kemiskinan (lihat misalnya, Jomo & Ishak, 1981; Zawawi Ibrahim, 1985; Mehmet, 1986). Petunjuk agihan pendapatan dalam Jadual I dan II tidak menunjukkan perubahan besar dalam tahun-tahun 1970an. Tetapi, apa yang perlu mendapat perhatian di sini ialah ketaksetaraan pendapatan intracommunity bukan sahaja tidak bertambah baik dalam masa pelaksanaan DEB, tetapi masih lebih teruk keadaannya berbanding dengan tahun 1957.

²³Perkembangan peranan kerajaan dan perusahaan-perusahaan awam telah meningkatkan paras perbelanjaan pembangunan, peminjaman dalam dan luar negeri, defisit sektor awam, dan ketidakcekapan pentadbiran. Ia juga boleh mewujudkan konflik antara kepentingan awam dengan swasta.

²⁴Perlindungan yang berlebihan oleh kerajaan terhadap kepentingan Bumiputera boleh mewujudkan kemajmukan yang berterusan (Mohd. Nor, 1981; Tham, 1983; Milne, 1986). Kelemahan ini sebenarnya bukan sahaja dialami oleh kaum Bumiputera, malah mungkin lebih serius, telah dialami juga oleh kaum bukan Bumiputera dan pelabur-pelabur asing yang amat bergantung kepada subsidi dan perlindungan untuk menjalankan kegiatan-kegiatan dalam sektor pembuatan dan perniagaan.

²⁵Memorandum Dewan Perniagaan Cina Selangor (SCCC) kepada Dewan Bersekutu Perniagaan dan Perindustrian Cina Malaysia (ACCCIM), misalnya, mengambil perhatian bahawa: "The SCCC's view with regard to the attainment of 30% ownership target for Malays is that it should be achieved in the context of expanding macro-economy without having to interfere with the existing non-Malay individual companies" (SCCC, tiada tarikh). Memorandum dari ACCCIM kepada kerajaan Malaysia, antara lain, menyebut: "In the case of (established) companies, regulations that make the existence of a prescribed percentage of Bumiputera equity participation a condition for granting approval for expansion or diversification can only have the effect of stopping new investment. The whole approach should be abandoned." (ACCCIM, 1980).

RUJUKAN

Associated Chinese Chamber of Commerce and Industry, Malaysia (1980), "Towards Faster Economic Growth and Greater National Unity," *A Memorandum submitted to the Government of the Federation of Malaysia from the ACCCIM*, Kuala Lumpur.

Ahmad Nordin Hj. Zakaria (1984), "Public Enterprises and Accountability: Methodological Issues", dlm. Lim Lin Lean dan Chee Peng Lim (Ed.), *The Malaysian Economy at the Crossroads: Policy Adjustment or Structural Transformation*, MEA & ORS, Kuala Lumpur.

Chenery, H., et. al. (1974), *Redistribution With Growth*, Oxford University Press, London.

Comber L. (1983), *13 May 1969: A Historical Survey of Sino-Malay Relations*, Heinemann Asia, Kuala Lumpur.

Datar, K.K. (1983), *Malaysia: Quest for Politics of Consensus*, Vikas Publishing House, New Delhi.

Freedman, (1960), "The Growth of the Plural Society in Malaysia". *Pacific Affairs*, Vol. 33.

Gale, B. (1981), *Politics and Public Enterprises in Malaysia*, Eastern University Press, Kuala Lumpur.

Gerakan Rakyat Malaysia, Parti (1984), *National Economic Policy -- 1990 and Beyond*, Kuala Lumpur.

Ghani Othman, et. al. (1980), *A Survey of Small Bumiputera Enterprises in Kuala Lumpur and Johore Bahru*, Fakulti Ekonomi dan Pentadbiran, Kuala Lumpur.

Gullick, J. and B. Gale (1986), *Malaysia: Its Political and Economic Development*, Pelanduk Publications, Kuala Lumpur.

Hing Ai Yun (1984), "Capitalist Development, Class and Race", dlm. S. Husin Ali (Ed.), *Ethnicity, Class and Development: Malaysia*, Persatuan Sains Sosial Malaysia, Kuala Lumpur.

Hirschman, C. (1986), "The Making of Race in Colonial Malaya: Political Economy and Racial Ideology", *Sociological Forum*, Vol. 1, No.2.

Hoffmann, L. and Tan Siew Ee (1980), *Industrial Growth, Employment and Foreign Investment in Peninsular Malaysia*, Oxford University Press, Kuala Lumpur.

Hua Wu Yin (1983), *Class and Communalism in Malaysia: Politics in a Dependent Capitalist State*, Zed Books Ltd., London.

Ikemoto, Y. (1985), "Income Distribution in Malaysia: 1957-80", *The Developing Economies*, Vol. XXIII, No. 4.

Ishak Shari and Jomo, K.S. (1984), "The New Economic Policy and National Unity: Development and Inequality 25 Years After Independence", in S. Husin Ali (ed.), *Ethnicity, Class and Development: Malaysia*, Persatuan Sains Sosial Malaysia, Kuala Lumpur.

Jomo K.S. (1977), "Class Formation in Malaysia: Capital, State and Uneven Development", Ph.D. Dissertation, Harvard University.

Jomo K.S. dan Ishak Shari (1986), *Development Policies and Income Inequality in Peninsular Malaysia*, University Malaya, Kuala Lumpur.

Kementerian Kewangan Malaysia: (1986), *Laporan Ekonomi 1986/87*, Jabatan Percetakan Negara, Kuala Lumpur.

Khoo Kay Kim (1981), "Sino-Malay Relations in Peninsular Malaysia Before 1942", *Journal of Southeast Asian Studies*, Vol. 12, Mac.

Kohn, A. (1986), *No Contest: The Case Against Competition*, Houghton Mifflin Co., Boston.

Konggeres Ekonomi Bumiputra (KEB) (1965), *Kertas-Kertas Kerja*, Jabatan Cetak Kerajaan, Kuala Lumpur.

Konggeres Ekonomi Bumiputra Kedua (KEB Ke-2) (1986), *Laporan-Laporan Atas Pelaksanaan Usul-Usul Konggeres Ekonomi Bumiputra Pertam*, Jabatan Cetak Kerajaan, Kuala Lumpur.

Lim Mah Hui (1985), "Contradictions in the Development of Malay Capital: State, Accumulation and Legitimation", *Journal of Contemporary Asia*, Vol. 15. No. 1.

Lim Mah Hui dan W. Canak (1981), "The Political Economy of State Policies in Malaysia", *Journal of Contemporary Asia*, Vol. II, No. 2.

Malaysia (1971), *Rancangan Malaysia Kedua, 1971-1975*, Pencetakan Kerajaan, Kuala Lumpur.

Malaysia (1973), *Kajian Pertengahan Penggal Rancangan Malaysia Kedua 1971-1975*, Pencetakan Kerajaan, Kuala Lumpur.

Malaysia (1976), *Rancangan Malaysia Ketiga, 1976-1980*, Pencetakan Kerajaan, Kuala Lumpur.

Malaysia (1981), *Rancangan Malaysia Keempat, 1981-1985*, Jabatan Percetakan Negara, Kuala Lumpur.

Malaysia (1986), *Rancangan Malaysia Kelima, 1986-1990*, Jabatan Percetakan Negara, Kuala Lumpur.

McEachern, D. dan P.L. Burns (1986), "The Problem of the State in Asian Industrialisation and Development", *Asian Pacific Review*, No. 3/4, Winter/Spring.

Mehmet, O. (1986), *Development in Malaysia: Poverty, Wealth and Trusteeship*, Croom Helm, London.

Milne, R.S. (1986), "Malaysia -- Beyond the New Economic Policy", *Asian Survey*, Vol. XXVI, Disember.

Mohammad Haji-Yusof (1984), "Ethnicity or Social Class: An Analysis of Equality and Integration Attitudinal Scales Among Malaysians", *Akademika*, No. 24, Januari.

Mohd. Nor Ghani (1981), "Malaysia's Development Experience: Past Strategies and Alternatives", dlm. H. Osman-Rani, Jomo dan Ishak (Ed.), *Development in the Eighties with Special Emphasis on Malaysia*, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi.

Muzaffar, Chandra (1984), "Has Communal Situation Worsened Over the last Decade? some Preliminary Thoughts", dlm. S. Husin Ali (Ed.), *Ethnicity, Class and Development: Malaysia*, Persatuan Sains Sosial Malaysia, Kuala Lumpur.

Ongkili, James (1985), *Nation Building in Malaysia, 1946-1974*, Oxford University Press, Singapore.

Oo Yu Hock (1981), "Problems and Challenges of National Unity: Old Wine in New Bottle", *Negara*, Jil. 5, No. 1. Jun.

Osman-Rani, H. dan Ismail Salleh (1986), "State As An Active Economic Factor in Malaysia", Friedrich Ebert Stiftung - UKM Cooperation Research Project, Bangi (Mimeograf).

- Pillay, C. (1974), "Trends in Ethnic Relation", dlm. Yong Mun Cheong (ed.), *Trends in Malaysia II*, Institute of Southeast Asian Studies, Singapore.
- Puthucheary, M (1984), "The Political Economy of Public Enterprises in Malaysia", in Lim Lin Lean and Chee Peng Lim (Ed.), *The Malaysian Economy at the Crossroads: Policy Adjustment or Structural Transformation?* MEA dan ORS, Kuala Lumpur.
- Raja Mohammed Affandi (1981), *Perusahaan Awam Di Malaysia*, Sarjana Enterprise, Kuala Lumpur.
- Report of the Economic Committee (1970), Prime Minister's Department, Kuala Lumpur.
- Rudner, M. (1975), *Nationalism, Planning and Economic Modernization in Malaysia: The Politics of Beginning Development*, Sage Publication, London.
- SCCC (Selangor Chinese Chamber of Commerce) (tiada tarikh), "Malaysian Chinese Economic Problems" (Memorandum).
- Seaward, N. (1986a), "Balancing the Redress", *Far Eastern Economic Review*, 25 September.
- Seaward, N. (1986b), "Statistics Obscuring the True Poverty Line", *Far Eastern Economic Review*, 25 September.
- Shamsul, A.B. (1983), "The Politics of Poverty Eradication: The Implementation of Development Projects in a Malaysian District", *Pacific Affairs*, Vol. 55, No. 3, Fall.
- Silcock, T.H. (1963), "Communal and Party Structure", dlm. T.H. Silcock dan E.K. Fisk (Ed.), *The Political Economy of Independent Malaya*, Eastern University Press, Singapore.
- Snodgrass, D. (1980), *Inequality and Economic Development in Malaysia*, Oxford University Press, Kuala Lumpur.
- Soltow, L. (1982), "Malaysia's Goal: Wealth Equity", *Kajian Ekonomi Malaysia*, Jil. XIX, No. 2, Disember, 1982.
- Soltow, L. (1983), "Long-Run Wealth Inequality in Malaysia", *The Singapore Economic Review*, Vol. XXVII, No. 2, October.
- Tham Seong Chee (1983), *Malays and Modernization*, Singapore University Press, Singapore.
- Von Vorys, K. (1983), *Democracy Without Consensus*, Princeton University Press, Princeton.
- Yew Yeok Kim, et. al. (1984), "The Impact of Interethnic Integration and Mass Media on National Unity: Some Empirical Findings", *Negara*, Jil, VIII, No.1, Februari.

Zawawi Ibrahim (1985), "Rich Man, Poor Man -- The NEP Equation", *Far Eastern Economic Review*, 20 Jun.